Ming yillar oldin Quvada qoraytirilgan oynadan foydalanilgan

Мозийдан садо

МИНГ ЙИЛЛАР ОЛДИН ҚУВАДА
қорайтирилган ойнадан фойдаланилган

Санобар ЖУМАНОВА

Қува ўзининг анорлари билангина эмас, қадимийлиги билан ҳам шуҳрат қозонган. Қувадаги қалъа харобалари ҳудуднинг олис ўтмишидан сўзлайди, ҳунармандчилик ва савдо ишлари юксак даражада бўлганидан гувоҳлик беради. Таъкидлаш лозимки, Фарғона водийсида Қувадаги каби яхши сақланиб қолган ёдгорликлар кам учрайди. Шу боис, шаҳар харобаси нафақат жанубий Фарғона, балки бутун водийнинг қадим тарихини ўрганиш учун муҳим манбадир.

— Қува Фарғона водийсини қадимда Кошғар билан боғлаган Буюк ипак йўлининг серқатнов ҳудудида жойлашган шаҳарлардан биридир, — дейди Фанлар академияси таркибидаги Миллий археология марказининг ландшафт археологияси бўлими бошлиғи, тарих фанлари номзоди Дурдона Муродова. — Изланишлар Қува шаҳрига эрамиздан олдинги III асрда асос солинганини кўрсатади. Хитой манбаларида бу шаҳар Хунмин деб аталган. Ўрта асрларда Қува шаҳарнинг қадимги ўрнида қайта тикланган ва уч қисм — арк, шаҳристон ва работдан иборат бўлган.

1957-1958 йилларда Қува туманида археологик қузатув ишлари олиб борилиши натижасида археологик харитага қуйи қатлами антик даврга оид тўртта, ўрта асрга оид 22 та ёдгорлик киритилди. 1964-1965 йилларда Қува тумани чегарасини қайта белгилаш мақсадида бу ерда қайта ўтказилган археологик қидирув ишлари натижасида 33 та ёдгорлик аниқланган.

Ёдгорликда археологлар томонидан олиб борилган қазув ишлари натижасида VII-VIII асрларга оид буддавийлик ибодатхонаси топилган. Буни у ердан топилган Будданинг лойдан ясалган ҳайкали ва буддавийликка хос бўлган бошқа ҳайкалчалар ҳам тасдиқлайди. Ушбу зиёратгоҳ мамлакатимиз ҳудудида аниқланган саноқли будда ибодатхоналаридан ҳисобланади.

Яна бир муҳим жиҳат шуки, қадимда Қува шиша ва ундан тайёрланган маҳсулотларни ишлаб чиқариш бўйича йирик ҳунармандчилик маркази бўлган. Шиша буюмлардан ниҳоятда юпқа қадаҳ, атир сепкичлар ишланган. Қува усталари тайёрлаган шиша буюмлар шакли, безалиши, ранг-баранглиги билан ажралиб турган. Усталар нафақат маиший буюмлар, балки қурилиш ойналари ҳам ясаган. Ойналар дераза, туйнукларга қўйилган, улар орасида қора ранглилари ҳам учрайди. Бу ёдгорликда узоқ йиллар археологик қазув ишларини олиб борган археолог олим Б.Матбобоев Марказий Осиёнинг ёзги иқлим шароитида қорайтирилган ойналарга эҳтиёж юқори бўлганини таъкидлайди. Демак, аждодларимиз бундан минг йиллар олдин ҳам қуёш тафтидан ҳимояланиш учун қорайтирилган ойналардан фойдаланган.

Эътиборлиси, археологлар Қувада VIII-IX асрларда турар жойлар икки қаватли қилиб қурилганини тасдиқлайди. Бугунги кунда мунғайиб турган бу эски шаҳар харобаларининг тарихи шундай аломатлидир. Бугун ушбу ёдгорликнинг тарихий аҳамияти ниҳоятда катта.